

УДК 141.7:351.85(477)

Л. Корнат

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД УПРАВЛІННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЮ РІЗНОМАНІТНІСТЮ В УКРАЇНІ

Проаналізовано чинне українське законодавство з етнонаціональної політики та проекти концепцій етнонаціонального розвитку України, з огляду на державне управління етнокультурною різноманітністю.

Ключові слова: етнонаціональна політика, етнополітика, концепція етнонаціонального розвитку, міжетнічні відносини, управління етнокультурною різноманітністю.

Події у суспільно-політичному житті України останнього періоду свідчать про те, що ігнорування проблем етнонаціонального розвитку може призвести не тільки до загострення протистоянь на етнічному ґрунті й територіальних втрат, а можливо навіть і до втрати незалежності. Щоб уникнути таких загроз, необхідно проводити послідовну (адекватну викликам) політику у сфері управління етнокультурною різноманітністю. В майбутньому етнополітика України потребуватиме більш збалансованого і деталізованого законодавчого забезпечення, аніж те, яке ми зараз маємо в Україні. Держава повинна мати свою позицію у цій сфері, котра буде зафіксована в законі – Концепції етнонаціонального розвитку, а потім вже втілена відповідними управлінськими структурами. На жаль, етнонаціональні питання все частіше стають об’єктами гострої політичної боротьби, на яких політики спекулюють, зокрема під час виборів. Тому до прийняття узгодженого документа, який би окреслив засади державної етнополітики – Концепції етнонаціонального розвитку, – справа не дійшла.

Законодавство України з етнонаціонального розвитку ґрунтується на загальноєвропейських принципах і нормах міжнародного права і включає: Конституцію України (1996 р.); Закон Української РСР “Про мови в Українській РСР” (1989 р.); Декларацію про державний суверенітет України (1990 р.); Декларацію прав національностей України (1991 р.); Закон України “Про національні меншини в Україні” (1992 р.); Закон України “Про громадянство України” (2001 р.); Закон України “Про освіту” (1991 р.); Закон України “Про свободу совісті та релігійні організації” (1991 р.); Закон України “Про ратифікацію Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин” (1998 р.); Європейську хартію регіональних мов або мов меншин (ратифіковану Законом України № 802-IV від 15.05.2003 р.); двосторонні договори України з іншими державами.

Різні аспекти чинного законодавства з питань етнонаціонального розвитку проаналізовано у працях Ю. Тищенко, В. Котигоренка, О. Антонюка, К. Вітмана, М. Долішнього та інших вчених. Завданням цієї роботи є аналіз чинної законодавчої бази з питань етнонаціонального розвитку та проектів Концепції етнонаціонального розвитку України, яка має стати базовим документом, що визначатиме стратегію держави у даній галузі, слугуватиме основою змін у законодавстві з управління етнокультурною різноманітністю.

Необхідність управління етнокультурною різноманітністю, забезпечення прав національних меншин і державотворчої нації є одним із головних завдань, які постають

перед Україною. Проте в нормативно-правовій базі українського законодавства існує ряд прогалин і суперечностей. Особливістю правового забезпечення управління етнополітичною ситуацією в Україні є те, що державотворча (титульна) українська етнопонація, яка за результатами перепису населення становить майже 78%, у декількох регіонах фактично є меншістю (зокрема за мовною ознакою), а, отже, також потребує захисту [1]. Окрім того, законодавство України не встановлює чітких критеріїв для визначення національних меншин, за винятком виявлення почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою.

Основи законодавства з етнополітики України були закладені відразу після проголошення незалежності. Першим юридичним документом, де зафіксовано рівні права всіх етнічних груп, що населяють Україну, стала Декларація про державний суверенітет. У ній проголошено, що громадяни всіх національностей становлять народ України (розділ II); держава забезпечує рівність перед законом усіх громадян, незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової та національної належності, статі, освіти, мови, політичних поглядів, релігійних переконань, роду та виду занять, місця проживання та інших обставин (розділ IV); держава гарантує громадянам усіх національностей, які мешкають на її території, право вільного національно-культурного розвитку (розділ VIII) [2].

1 листопада 1991 р. Верховна Рада України прийняла Декларацію прав національностей, у якій сформульовано принципи національної політики Української держави в нових зовнішніх та внутрішніх умовах. У документі зроблено акцент на тому, що Українська держава гарантує усім народам, національним групам, громадянам, які проживають на її території, рівні політичні, соціальні, економічні й культурні права. Цей принцип конкретизувався в ряді положень, що захищали права етнічних груп як колективних суб'єктів.

У Декларації прав національностей України наголошено, що громадяни не українського походження не можуть обмежуватися в правах, порівняно з титульною корінною державотворчою українською нацією. У ст. 1 проголошено: “Українська держава гарантує всім народам, національним групам, громадянам, що проживають на її території, рівні політичні, економічні, соціальні та культурні права... Дискримінація за національною ознакою забороняється і карається законом” [3].

Отже, проголосивши незалежність, держава Україна на законодавчому рівні закріпила положення про те, що всі громадяни країни, незалежно від їхнього етнічного походження, є рівними. Це положення пізніше було закріплене в Конституції України: “Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками” [4].

Одним із перших законодавчих актів, який стосувався етнокультурної різноманітності України, був Закон України “Про громадянство України” від 8 жовтня 1991 р. Особливе значення має той пункт, який уможливив повернення до України багатьох людей, а саме: “якщо вони народилися чи довели, що постійно проживали на її території, не перебувають в громадянстві інших держав і не пізніше, як через рік після набрання чинності цим законом, виявили бажання стати громадянами України” [5].

Чинне законодавство України у сфері забезпечення прав національних меншин формувалося під впливом внутрішніх міжнаціональних відносин та міжнародного

законодавства. Що стосується подальшого правового забезпечення процесів етнокультурного розвитку України, держава не завжди сприяла вирішенню проблем в розвитку як державотворчої української нації, так і національних меншин. Отже, законодавча база щодо управління етнокультурною різноманітністю потребує кардинальної реформи.

Аналіз змістового наповнення національного законодавства свідчить, що в ньому закріплено найфундаментальніші визначальні міжнародні права щодо захисту національних меншин: право на існування; право на використання рідної мови; право на розвиток етнокультурної самобутності; право на освіту; право на свободу мирних зборів, віросповідання, виявлення поглядів, думки, совісті; право рівної участі в державотворчих процесах; право на одержання й поширення інформації та ідей своєю мовою без втручання держави та незалежно від кордонів; право на збереження середовища проживання в місцях їхнього історичного та сучасного розселення.

У Законі “Про національні меншини в Україні” (ст. 16) чітко визначено джерело фінансування забезпечення цих прав – державний бюджет [6].

За рівнем правового забезпечення основних прав і свобод національних меншин Україна посідає одне із провідних місць у Європі. Свідченням цього є те, що у вітчизняному законодавстві передусім відображено основні категорії індивідуальних прав, напрацьованих міжнародною спільнотою щодо осіб, які належать до національних меншин. У Конституції України, Законі “Про національні меншини в Україні” тощо закріплено колективний напрям здійснення прав національних меншин, носіями котрих є етнічні групи як організовані та легалізовані спільноти. Отже, загалом українське законодавство враховує загальновизнані міжнародні стандарти захисту прав національних меншин, закріплюючи їхній правовий статус в Україні, й отримало високу оцінку міжнародних організацій та міжнародних експертів.

Водночас треба зазначити, що українське законодавство у сфері захисту національних меншин має й певні недоліки. Зокрема, розмитість, відсутність конкретизації її базових термінів; застарілість власне законодавчих актів, прийнятих у перші роки незалежності. Адже нові соціальні та політичні реалії потребують перегляду більшості з них. Частина недоліків законодавства пов’язана з відсутністю законодавчо затвердженої Концепції етнонаціональної політики України.

Для вдосконалення правових засад політики держави у сфері етнонаціональних відносин неодноразово пропонувалися проекти нормативно-правового акту, який виконував би такі завдання:

а) окреслював мету, принципи і довгострокові завдання етнонаціональної політики та механізми її реалізації з урахуванням реальних внутрішніх і зовнішніх викликів і загроз національній безпеці;

б) визначав концептуальні основи подальшого законотворення, управлінських та інших рішень і практично-політичних дій щодо етнонаціональної сфери;

в) запроваджував адекватні українським реаліям визначення термінів законодавства, що регулює етнонаціональні відносини;

г) визначав параметри впровадження у це законодавство норм та термінології міжнародного права [7].

Упродовж останніх років робочими групами з науковців, політиків, громадських діячів напрацьовано декілька версій законопроекту, який, у разі прийняття, визначав би засади етнонаціональної політики України. За роки незалежності на розгляд Парламенту

Україні було подано вісім таких законопроектів: № 6016 від 08.08.2000 р.; №5659 від 16.06.2004 р.; № 7615 від 06.06.2005 р.; № 3106 від 02.09.2008 р.; № 3581 від 30.12.2008 р.; № 10152 від 07.03.2012 р.; № 10152-1 від 12.03.2012 р.; № 2560а від 05.07.2013 р. Жоден із них не прийнятий за основу. Після оцінки фахівців ці законопроекти відправлені на доопрацювання або відкликані.

З метою формування засад державної етнопонаціональної політики України, визначення напрямів її реалізації у 1997 р. розпочато розробку законопроекту Концепції державної етнопонаціональної політики Державним комітетом України у справах національностей та міграції, котрий після схвалення Урядом поданий на затвердження Верховної Ради України (проект Закону України “Про Концепцію державної етнопонаціональної політики України” № 6016, зареєстрований у Верховній Раді України 08.08.2000 р. за поданням Прем’єр-міністра України В. Ющенка). Результати всеукраїнського референдуму, проведеного 16 квітня 2000 р., визначили початок конституційної реформи. В її рамках передбачалися зміни інституційної структури законодавчої влади, механізмів її формування. Готувалася реформа адміністративно-територіального устрою. Природно, в процесі цих змін необхідно було враховувати інтереси національних меншин, необхідність ефективного представництва і реалізації їх інтересів [8].

На думку авторів законопроекту, головною метою державної етнопонаціональної політики України є забезпечення рівноправних відносин та тісної взаємодії представників різних етносів, які проживають в Україні, підтримання атмосфери толерантності, довіри й поваги у взаєминах між ними. Етнопонаціональну політику України необхідно будувати на основі забезпечення з одного боку відродження української нації, а з іншого – оптимального врахування інтересів всієї етнічної спільноти, що населяє Україну. Реалізація етнопонаціональної політики, як зазначено в проекті згаданої концепції, передбачається через довгострокові державні програми, спрямовані на прогнозування і регулювання етнополітичних процесів. За українською мовою закріплюється статус державної [9].

Проте цей проект концепції не давав конкретної відповіді, як можна забезпечити реалізацію етнопонаціональної політики, оскільки і механізми її реалізації прописані загально. За реалізацію державної етнопонаціональної політики України відповідає “спеціально уповноважений урядовий орган державного управління, інші органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування”. Можна зазначити, що за своїм змістом запропонований законопроект концепції був схожий до загальної декларації принципів і завдань, котрі характеризують специфіку і спрямованість державно етнопонаціональної політики.

Наступний проект Концепції етнопонаціонального розвитку України № 5659 у Верховній Раді зареєстровано 16.06.2004 р. Як зазначено у законопроекті, розроблення Концепції “зумовлюється необхідністю забезпечення єдності і цілісності України в нових історичних умовах розвитку її державності, узгодження та органічного поєднання загальнодержавних інтересів та інтересів усіх громадян України – представників різних національностей”. У Преамбулі законопроекту Концепція державної етнопонаціональної політики України визначається як “система поглядів на діяльність органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування у сфері розвитку усіх етносів, які проживають у державі, та міжнаціональних відносин, врегулювання, якої, відповідно до європейських стандартів з прав людини, є невід’ємною

складовою формування і функціонування демократичної, соціальної, правової держави” [10].

Згідно із висновками Головного науково-експертного управління, понятійно-термінологічний апарат проекту концепції не достатньо узгоджений з термінологією Конституції України [11].

За результатами розгляду, у першому читанні проект Концепції потребував суттєвого доопрацювання, тому цей проект відкликано (08.02.2005 р.).

Не дала бажаних результатів і спроба внести на обговорення Верховної Ради України чергового проекту Концепції етнонаціональної політики держави народного депутата Р. Чубаров. Робоча група що розробила законопроект (Р. Чубаров, Н. Беліцер, В. Євтух, О. Майборода, В. Нахманович, О. Нижник, Т. Пилипенко, Р. Романов, О. Семьоркіна, Ю. Тищенко), працювала у рамках ініціативи “Концептуальні засади етнонаціональної політики України: між теорією і практикою”, що здійснювалася за програмою “Радники з державної політики на підтримку реформ в Україні” за сприяння Канадської агенції міжнародного розвитку та під егідою Канадського бюро міжнародної освіти. Законопроект (№ 7615) зареєстрований Р. Чубаровим у Верховній Раді 06.06.2005 р. Розгляд цього законопроекту у Верховній Раді не відбувся.

Перевагою цього законопроекту є те, що у текст документа були введені правові визначення термінів, котрих раніше не було. Їх тлумачення у законопроекті давало змогу створити уніфіковану понятійну базу, яка згодом може використовуватися при оновленні законодавства. У проекті цієї концепції зазначено, що основою етнонаціональної політики має бути принцип поліетнічності та полікультурності українського суспільства, недопущення примусової асиміляції та акультурації етнічних спільнот, збереження територіальної цілісності країни. На думку авторів законопроекту, система відносин етнічних спільнот із державою повинна набути нового змісту, має зрости ефективність управління етнокультурною різноманітністю. Також у законопроекті наголошується на принципі вільної самоідентифікації особи, поряд із принципом гарантування забезпечення індивідуальних прав громадян за етнічними спільнотами закріплюються колективні права.

У прикінцевих положеннях зазначено, що Концепція державної етнополітики є документом, обов’язковим для врахування при підготовці та затвердженні законів, підзаконних актів, урядових та регіональних програм із питань, дотичних до етнополітичної сфери [12].

Одним із найбільших концептуальних недоліків цього законопроекту є те, що у ньому вирішенню проблем національних меншин і корінних народів приділено значно більше уваги, аніж проблемам титульної української нації, хоча проект, згідно із його назвою, має відображати усі аспекти етнонаціональної політики, а не стосуватися тільки або переважно проблем національних меншин [13].

Не дійшли до розгляду у Верховній Раді України і проекти концепцій державної етнополітики, запропоновані групами науковців, очолюваними доктором політичних наук В. Котигоренком. Перший з них “Про основи етнонаціональної політики” разом з пояснювальною запискою та мотивацією термінів, які вживаються в проекті, оприлюднив журнал “Політичний менеджмент”. У пояснювальній записці В. Котигоренко викладає своє бачення змісту вітчизняного рамкового політико-правового акта у сфері міжнаціональної політики [14].

Розробка наступного проекту документа, який мав розкрити зміст та принципи етнонаціональної політики держави, під назвою Стратегія державної етнонаціональної

політики, виконувався на базі Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України із залученням науковців академічного Інституту демографії та соціальних досліджень, а також Національного інституту стратегічних досліджень. До авторського колективу належали: В. Котигоренко (керівник), В. Кулик, О. Майборода, О. Макарова, О. Малиновська, Л. Нагорна, М. Панчук, О. Позняк та інші. До Верховної Ради України цей законопроект був внесений народним депутатом України М. Папієвим.

Цієї стратегії зазначено, що стратегічна мета – консолідація та розвиток української нації, розвиток етнічної, культурної, релігійної самобутності всіх корінних народів та національних меншин в Україні.

Згідно із проектом, українська нація, український народ – громадяни України всіх національностей, які продовжують багатовікову історію українського державотворення [15].

Серед основних недоліків цієї стратегії, потрібно відмітити те, що законопроекту бракує уніфікованої вживаної термінології, не чітко визначені механізми реалізації державної етнонаціональної політики. Окрім того, проект стратегії частково дублює Закон України “Про національні меншини” та містить невідповідність із законами України “Про освіту” та “Про об’єднання громадян”.

Термін “корінні народи”, який за стратегією визначається як “групи громадян України, почуття національного самоусвідомлення та спільності яких між собою відображають генезис цих груп на просторі, що є територією Української держави, де проживають більшість осіб відповідних національностей” викликає протиріччя і в певній мірі суперечить міжнародній практиці визначення “корінних народів”. Зокрема, Декларації ООН про права корінних народів (2007 р.) і Конвенції Міжнародної організації праці (МОП) про корінні народи і народи, що ведуть племінний спосіб життя у незалежних країнах (1989 р.). Хоча цей документ і не ратифікований Україною, він, за оцінками зарубіжних експертів, визначає “юридичний міжнародний стандарт для використання терміну “індогенний” – корінний)” [16].

У тому ж 2008 р. проект Концепції етнонаціональної політики на розгляд ВРУ запропонував КМУ (№ 3581). Над документом працювала група депутатів у складі: О. Саган, П. Полянський, О. Майборода, Т. Антонюк, Т. Пилипенко. Як зазначають автори проекту, мета цієї концепції – приведення нормативно-правової бази у сфері міжнаціональних відносин у відповідність до Конституції України та міжнародних документів. Проте запропонований проект Концепції містить певні недоліки. Зокрема, не подано визначення самої державної етнонаціональної політики України [17].

На жаль, поза увагою розробників законопроекту залишилися такі важливі питання, як забезпечення державних гарантій збереження життєвого середовища національних меншин у місцях їх компактного проживання, не були конкретизовані завдання і функції місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування у реалізації державної етнонаціональної політики тощо. Фахівці вказують на суттєві недоліки цього законопроекту. А саме, позначення одних і тих же явищ різними термінами, що є неприпустимим у правових документах. Деякі положення законопроекту повторюються в різних розділах, в одних як принципи, в інших – як напрями, ще в інших – як механізми. Більшої уваги заслуговують проблеми повернення та інтеграції в українське суспільство осіб, депортованих за національною ознакою тощо [18]. Із тієї причини, що запропонований варіант цієї концепції містить значну кількість недоліків, більше схожий на політичний документ – його було повернуто на доопрацювання.

Попри те, що жоден із запропонованих проектів Закону України “Про Концепцію етнопонаціонального розвитку” (чи під іншою назвою), який би формулював основи політики держави у сфері етнопонаціональних відносин, не був прийнятий Верховною Радою, стратегічне значення сфери етнополітичних відносин ні у кого не викликає сумнівів. Зважена і послідовна етнопонаціональна політика української держави дозволила б забезпечити міжнаціональну злагоду, територіальну цілісність, етнокультурний розвиток в умовах етнокультурного різноманіття. Виникає необхідність у якісно новому рівні етнопонаціональної політики держави, яка б відповідала сучасним вимогам і викликам. З огляду на це, 11 січня 2011 р. відбулися парламентські слухання: “Етнопонаціональна політика України: здобутки та перспективи”, де науковці, політики, представники національно-культурних товариств вкотре наголошували на необхідності прийняття закону про Концепцію державної етнопонаціональної політики в Україні [19]; ця ж думка повторилася й під час інших парламентських слухань з прав людини вже 12.06.2013 р. [20].

Як наслідок, у березні 2012 р. у Верховній Раді України зареєстровано два проекти Закону “Про Концепцію державної етнопонаціональної політики України”, один з яких внесений народним депутатом України М. Джемільєвим (№ 10152 від 07.03.2012 р.), другий – Кабінетом Міністрів України (№ 10152-1, від 12.03.2012 р.). Однак і ці законопроекти знято з розгляду та направлено на доопрацювання. Повторно М. Джемільєв вніс на розгляд Верховної Ради проект Концепції (№ 2560а від 05.07.2013 р.).

Аналіз обох законопроектів дозволяє зробити висновок, що загалом більш прийнятним, як база для подальшої нормотворчості у сфері етнопонаціональної політики, є законопроект М. Джемільєва. На відміну від урядового, він має більш повний і чітко визначений категоріальний апарат, містить аналіз сучасного стану етносоціального та етнополітичного розвитку України і скерований на вирішення конкретних проблем етнопонаціональних відносин. Він спрямований на реалізацію прав окремих етнічних груп, зокрема, тих, що постраждали під час депортацій 1944 р., а також тих, котрі перебувають у демографічно-кризовому становищі (караїми, кримчаки).

У законопроекті визнається за українською нацією як національною більшістю роль “провідного суб’єкта державотворення” і ставиться завдання “створення умов для всебічного розвитку національної більшості, формування її повноцінної самосвідомості як державотворчої української нації”. Це є особливо важливим, оскільки дозволяє структурувати державну етнополітику на конкретній національній основі, більш об’єктивно підійти до питань про її цілі та засоби їх досягнення [21]. В урядовому ж законопроекті роль української нації зводиться до того, що вона “дала офіційну назву державі” [22].

На перевагах проекту М. Джемільєва наголосили учасники круглого столу на тему “Дискримінація прихована і явна: як захистити права національних меншин і корінних народів в Україні”, що відбувся в Києві 16.05.2012 р. На ньому, зокрема, було підкреслено, що в законопроекті, котрий був поданий від імені М. Джемільєва, визначаються окремі соціальні та етнічні групи, зокрема: “недомінуюча національна більшість” (тим самим усуваються підстави ігнорувати у якості об’єктів державної етнопонаціональної політики групи етнічних українців – представників національної більшості, коли вони опиняються у меншості серед представників національних меншин, тобто є “меншиною у меншині”); “репатріанти”, “реемігранти”, “українська діаспора”. При цьому заходи посиленої підтримки потрібні для інтеграції раніше депортованих і репатрійованих спільнот, для

виведення ромів із стану соціального аутсайдерства, для розповсюдження української мови хоча б відповідно до демографічної частки етнічних українців тощо) [23].

Після громадського обговорення цей проект закону був відкликаний 12.12.2012 р., оскільки проект Концепції, на думку експертів і науковців, містить низку неточностей. Зокрема, у проекті не дається визначення статусу меншин, котрі нещодавно сформувалися в Україні в основному із біженців і мігрантів. Більш конкретними мають бути повноваження, завдання і функції місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування у реалізації державної етнополітики. Не прописаними виявилися і шляхи інтеграції в українське суспільство депортованих за національною ознакою народів [24].

У Верховній Раді України 05.07.2013 р. повторно зареєстровано вдосконалений проект Закону України “Про Концепцію державної етнополітики України” № 2560 а, поданий народним депутатом України М. Джемілевим.

Показово, що цей проект Концепції, внесений М. Джемілевим, містить багато спільних рис із проектом, внесеним до ВРУ Р. Чубаровим (№ 7615). Ця версія враховує позитивні попередні напрацювання, адже більш широко вибудовує політику держави стосовно меншин у різних сферах, враховуючи і міграційну політику, і політико-правову сферу.

Згідно із законопроектом, державна етнополітична політика повинна орієнтуватися як на національні меншини, корінні народи, так і на національну більшість. У тлумаченні застосованих понять та термінів автори проекту базувалися на усталених, найбільш поширених у міжнародних правових актах формулюваннях.

Розділ “Принципи державної етнополітичної політики” містить ряд застережень: від спроб перетворити процес формування поліетнічної (політичної) української нації на етнокультурну уніфікацію громадян України шляхом асиміляції; усунення намагань із боку державних органів обмежитися забезпеченням потреб тільки індивідуумів, ігноруючи при цьому групові вимоги; проти спрощеного розуміння положення Конституції про недопущення як дискримінації, так і привілеїв за національною ознакою [25].

У розділі “Механізми реалізації державної політики етнополітичної політики” наведено конкретний перелік дій держави для досягнення мети і завдань концепції [26].

Як бачимо, процес вироблення етнополітики держави є достатньо складним, оскільки немає узгодженої думки серед експертів та у суспільстві стосовно принципів етнополітики, а також механізмів її впровадження. У вирішенні різноманітних питань захисту прав національних меншин важливе значення повинні відігравати органи державного управління, до компетенції яких належить питання регулювання сфери міжнаціональних відносин. Здатність влади оперативно реагувати на проблеми, що виникають у сфері етнополітичних відносин, значною мірою впливає на запобігання виникненню різних конфліктних ситуацій.

Отже, маємо вісім, принаймні опублікованих, законопроектів, але не маємо й досі схваленої Верховною Радою України цілісної концепції етнополітики держави. Всі ці законопроекти об’єднує те намагання забезпечити розвиток української нації та національних меншин. Зокрема, інтеграцію національних меншин в українське суспільство, створення умов для консолідації української нації. Відрізняє ці законопроекти те, що деякі з них базуються на концепції забезпечення колективних прав і базуються на теорії мультикультуралізму. Інші – на пріоритеті забезпечення індивідуальних прав

людини і враховують те, що в основі підходу до державної етнонаціональної політики України мають бути індивідуальні права. Немає також єдиної думки щодо таких понять, як українська нація та український народ, корінні народи тощо. Дискусії тривають і навколо статусу державної мови та деяких інших спірних питань.

Події в Україні, особливо кінець 2013 – початок 2014 рр. свідчать про важливість своєчасного реагування на ті проблеми етнонаціональної сфери, які загрожують як територіальній цілісності країни, так і безпеці загалом. Проблем можна було б уникнути шляхом розробки та прийняття відповідного законодавства. Подальше посилення ефективності регулювання етнополітичної сфери потребує прийняття Концепції державної етнонаціональної політики. Реалізація цієї концепції забезпечить створення збалансованого законодавства, що базуватиметься на кращих світових стандартах, дозволить зберегти позитивний вітчизняний досвід вирішення ряду питань, забезпечить вільний розвиток особистості та права громадян України усіх національностей, налагодження ефективного діалогу держави і громадянського суспільства, оптимізувати систему державного управління етнокультурною різноманітністю.

Відсутність постійного моніторингу етнонаціональних процесів, пошуку шляхів уникнення конфліктних ситуацій на міжетнічному ґрунті, зволікання з прийняттям нових і внесення змін до чинних законів, що регулюють сферу міжнаціональних відносин, значно ускладнює управління етнокультурною різноманітністю і забезпечення прав національних меншин.

Література

1. Всеукраїнський перепис населення [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://database.ukrcensus.gov.ua/MULT/Database/Census/databasetree_uk.asp.
2. Декларація про державний суверенітет України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/55-12/print1395352190906458>
3. Декларація прав національностей [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1771-12/print1395352190906458>.
4. Конституція України (ст. 24) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
5. Про громадянство України [Електронний ресурс] : Закон України. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2235-14/print1395352190906458>.
6. Про національні меншини [Електронний ресурс] : Закон України. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2494-12/print1395352190906458>.
7. Котигоренко В. О. Щодо стратегії державної етнонаціональної політики / В. О. Котигоренко // Стратегічні пріоритети [Текст]. — 2008. — № 1(6).
8. Фельдман О. Етнонаціональна політика: нові рубежі і нові завдання / О. Фельдман // День [Текст]. — 2000. — № 170.
9. Про Концепцію державної етнонаціональної політики України [Електронний ресурс] : проект закону. — Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=8868.
10. Там само.
11. Висновок Головного науково-експертного управління [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=18422.
12. Про Концепцію етнонаціональної політики України...
13. Висновок Головного науково-експертного управління...

14. Котигоренко В. До питання про концептуальні засади етнонаціональної політики / В. Котигоренко // Політичний менеджмент [Текст]. — 2006. — № 4. — С. 20—43.

15. Про затвердження Стратегії державної етнонаціональної політики. [Електронний ресурс] : проект закону. — Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=33206.

16. МОТ и коренные народы и народы, ведущие племенной образ жизни [Электронный ресурс] : Руководство ООН для коренных народов (Брошюра № 8). — Режим доступа : <http://www.un.org/russian/hr/indigenous/guide/brosh8.html>.

17. Про Концепцію етнонаціональної політики України...

18. Висновок Головного науково-експертного управління...

19. Парламентські слухання. Етнонаціональна політика України: здобутки та перспективи [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://static.rada.gov.ua/zakon/skl6/11session/par_sl/sl1101112.htm.

20. Парламентські слухання. Стан дотримання прав людини в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://static.rada.gov.ua/zakon/new/par_sl/sl1206113.htm.

21. Про Концепцію етнонаціональної політики України...

22. Тамм само.

23. Законопроект Мустафи Джемілева “відображає реальні етнополітичні проблеми”. Кримське питання on line [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://test.krymtatar.in.ua/index/article/id/323>.

24. Хорунжа Т. Констатація фактів / Т. Хорунжа // Форум націй [Електронний ресурс]. — 2013. — № 2/3. — Режим доступу : <http://www.forumn.kiev.ua/newspaper/archive/129/konstatatsiya-faktiv.html>.

25. Про Концепцію етнонаціональної політики України [Електронний ресурс] : Пояснювальна записка до проекту Закону України. — Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=47852.

26. Про Концепцію етнонаціональної політики України...

L. Kornat

DEVELOPMENT OF CONCEPTUAL FRAMEWORK FOR MANAGEMENT OF ETHNOCULTURAL DIVERSITY

The current Ukrainian legislation in the sphere of ethnonational policy and draft concepts of ethnonational development of Ukraine are analysed in terms of public management of ethnocultural diversity.

Key words: ethnonational politics, ethnic policy, concept of ethnonational development, interethnic relations, management of ethnocultural diversity.